

Pavla Nikolovová
Pierre Roland François Butet a jeho *Léxicologie latine et française*
Diplomová práce
Ústav románských studií FF UK
2009

Posudek vedoucího práce

Předložená diplomová práce si klade za cíl (i) představit pozoruhodné a poměrně opomíjené Butetovo dílo v pluridisciplinární perspektivě a na pozadí epistemologického paradigmatu 18. století, (ii) analyzovat je a (iii) konfrontovat s nástroji a východisky moderní lexikologické teorie. V úvodu bych rád řekl, že jde o práci velice zdařilou, jež překračuje v mnoha ohledech běžný standard. Následující poznámky chápu zejména jako podklad k diskusi při obhajobě.

- a) (viz str. 25-26) Je pravda, že v původní Saussurově koncepci je znak striktně binární s důrazem na pojem arbitrárnosti. Ovšem již E. Benveniste ukázal (dnes v : *Problèmes de linguistique générale*), že jde o určitý omyl, neboť arbitrární je vztah znaku jako celku ke svému referentu, což vede k ternární struktuře (viz rovněž známý trojúhelník Ogden-Richards)
- b) Problematika neologie v 17.-18. století je velmi složitá (str. 32 a násl.), tradičním protikladem je „la néologie est un art, le néologisme est un abus/excès“ a svár mezi představou více méně neměnného „bon/bel usage“ a tvořením nových slov provází dějin fr. jazyka od Vaugelase (1647) po 19. století. Lze říci, že od 4. vydání Slovníku Francouzské akademie (1762) se (literární) jazyk začíná pomalu otevírat novým formacím. Mercier představuje jeden z vrcholů tohoto snažení a komparativní pohled na Butetovu *Léxicologie* a Mercierovu *Néologie* by mohl být součástí případné disertační práce.
- c) Na str. 50 se objevuje formulace : „(...) les sortes représentent un classement fondé sur la sémantique, tandis que les variétés correspondent à des allomorphes différents.“ I namátkový pohled na některé příklady (např. str. 52-53) ukazuje, že někdy lze jednotlivé variety pokládat za alomorfy v moderním slova smyslu, jde však často o pouhou náhodu. Naproti tomu segmenty jako *bien-* a *bon-* (bienséant, bonheur) či *quadr-* a *carre-* (quadrangulaire, carrefour < *quadrifurcum) nelze v žádném případě pokládat za alomorfy.
- d) Obdobná poznámka platí pro formulaci : “En regardant les constructions prépositives, nous observons qu’elle (sic) correspondent à ce que la lexicologie moderne appelle les « mots dérivés ».“ (p. 60). Množství příkladů z tabulky (str. 57-60) jsou slova, jež nelze v žádném případě pokládat za deriváty (často ani z diachronního pohledu), namátkou uvedu : *ambassadeur*, *circuit*, *industrie*, *secret*, aj.
- e) Butetův postřeh (viz citace na str. 61), že „les *désinences* sont de véritables *racines dégradées*“ je pozoruhodný a lze jej snad pokládat za předchůdce moderní teorie gramatikalizace (B. Heine, T. Kuteva aj.). Naproti tomu (viz bod d) lze jen stěží souhlasit s autorkou (ibid.), že „la classification lexicologique de Butet (...) est établie exclusivement sur le plan synchronique.“
- f) Pokládat Buteta za téměř objevitele morfému je přinejmenším odvážné (viz mimo jiné citaci ze Schlieben-Lange 1996 na str. 70). Mechanické dělení na homofonní segmenty dospívá sice někdy (náhodně) ke správným (z dnešního hlediska) závěrům – např. u „abstractifs absolutifs“ jako *sottise*, *bonhomie*, ale již *force* nemůže být analyzováno jako *forc-e* (str. 66), obdobně *maison* (mais-on) a mnoho dalších příkladů. Pro uchopení pojmu morfém jsou třeba alespoň dva principy : a) princip komutativity a b) princip analyzovatelnosti jednotlivých segmentů na základě určitých

rysů. Slovo jako *royaume* je pak navzdory své sémantické příbuznosti s *roi*, *royal*, atd. neanalyzovatelné (obdobně *maison* vs např. *glac-on*).

- g) Srovnání Butetovy koncepce s moderní lexikologickou teorií (str. 68 a násl., viz rovněž schéma na str.69) vyznívá opět poněkud jednostranně. Jak jsem již zmiňoval výše, mechanická analýza slov neumožňuje Butetovi rozlišovat mezi náhodnými segmenty a morfémy v moderním slova smyslu. V jeho postpozitivních konstrukcích tak lze nalézt např. neanalyzovatelné sloveso *croître* aj. Jména odvozená od toponym (les gentilés) se dělí na *habitatifs* a *régionatifs*, tzn. *Parisien* a *Anversois*, *Nantais* se ocitají v rozdílných druzích (*genre*), přičemž není jasné, na základě čeho tato klasifikace vznikla.

Musím bohužel zmínit poměrně četné překlepy, některé slovotvorné anomálie (*la brévité*, str. 25, *égalité* místo *équation* (str. 43), *réquisition* (str. 44). Některé formulace působí jako stylisticky neobratné, např. str. 61 : „Les déclinaisons nominales et verbales se regroupent selon les modèles morphologiques auxquels elles correspondent dans des groupes plus générales (sic), dites conjuguaisons (...)“.

Nemohu odolat pokušení a neuvést na str. 23 syntakticky nesmírně zajímavou větu, jež připomíná slavné příklady typu : All Reagan_(i)ites are fond of him_(i). : „Nous voyons ici comment la philosophie condillac_(i)ienne a influencé les grands esprits de son_(i) époque“.

Na závěr bych chtěl zdůraznit, že autorka předložila velice zralou práci založenou na bohaté bibliografii, prokázala schopnost samostatně analyzovat mnohdy (nejen) terminologicky složité jevy a představit je v širším kontextu.

9.9. 2009

Jaroslav Štichauer
Vedoucí práce

